

УТИЦАЈ ЦРНИХ ЛАБУДОВА И ФИНАНСИЈСКИХ ТЕХНОЛОГИЈА НА УПРАВЉАЊЕ РИЗИКОМ У БАНКАРСТВУ

IMPACT OF BLACK SWANS AND FINANSICIAL TECHNOLOGIES ON MANAGING BANKING RISKS

Драгана Тадић Живковић

Висока струковна школа за економију и управу, Београд, Србија
dtadiczivkovic@gmail.com

Апстракт: Теорија црних лабудова или теорија ризика у настајању добила је на значају убрзаним развојем информационих технологија. Термин је дефинисан пре двадесет година објашњавајући изненадне и снажне утицаје које одређени непредвидиви догађаји имају на финансијски сектор. Разорни ефекти по финансијско тржиште и дуготрајни процес опоравка су битне одлике "црних лабудова". Финансијске технологије увелико обликују данашњицу и континуирано мењају банкарско пословање излажући при томе банке новим и некада потпуно непознатим ризицима. Текућа година представља изузетан изазов за банкарски сектор јер се у истом тренутку читави финансијски системи суочавају са изненадном пандемијом светских размера и притиском да решење за растуће проблеме проналазе у модерним финансијским технологијама. Пословање банака у новонасталим околностима је неопходно прилагодити промењеним захтевима тржишта. Та промена није дошла преко ноћи, али је преко ноћи постала обавезујућа на одређено време. Иако изненадна и могуће краткотрајна имаће значајан утицај на будуће финансијске токове и начине пословања свих економских субјеката. Дигитална економија има велику шансу да покаже сав свој потенцијал и понуди подршку опоравку реалне економије. Да ли ће финансијске технологије наћи начина да постану конкурентније банкама и да ли ће банке управљати надолазећим ризицима на адекватан начин остаје да видимо у наредном временском периоду.

Кључне речи: банкарство, црни лабудови, финансијске технологије, управљање финансијским ризиком, COVID 19

Abstract: Black Swan Theory or Emerging Risk Theory has gained prominence as information technology accelerates. The term was defined twenty years ago,

explaining the sudden and powerful impacts that certain unforeseen events have on the financial sector. The devastating effects on the financial market and the lengthy recovery process are essential features of Black Swans. Financial technologies are shaping the present day and are constantly changing their banking business, exposing banks to new and sometimes completely unknown risks. The current year is a tremendous challenge for the banking sector as, at the same time, financial systems face a sudden global pandemic and pressure to find solutions to growing problems in modern financial technologies. Banks' emerging business needs to adapt to changing market demands. That change did not come overnight but has become binding overnight. Although sudden and possibly short-term, it will have a significant impact on the future financial flows and business practices of all economic entities. The digital economy has a great chance to show its full potential and offer recovery support. Whether financial technologies will find ways to become more competitive with banks and whether banks will manage their risks in an adequate manner remains to be seen in the coming period.

Key Words: *Banking, Black Swans, Financial Technologies, Financial Risk Management, COVID 19*

УВОД

Развојем технологије, а посебно финансијских технологија број ризика са којима се банке суочавају се убрзано повећава. Неке од њих је могуће, док друге није могуће ни измерити нити предвидети. Отуда имамо термин ризици у настајању који се све чешће употребљава.

Када знамо да нова технологија треба да се имплементира у постојеће обрасце пословања, увиђамо и да ће ризик иновација бити присутан, како на страни институција тако и на страни корисника финансијских услуга. Међутим, тај ризик није једини који је у вези са увођењем нових пословних процеса, већ се он умножава самом комплексношћу технологије и сазнањима о технологији коју је неопходно имплементирати. У том смислу, банке и друге финансијске институције су пред великим изазовом у смислу начина на који ће се управљати ризиком у будућности.

Овогодишња пандемија би требало да нам јасно прикаже на који су се то начин финансијске институције до сада припремиле за непредвиђене догађаје глобалних размера, јер према речима аутора теорије црних лабудова, пандемија вирусом COVID 19 не испуњава критеријуме да би се назвала црним лабудом. Реч је дакле о белом лабуду, догађају који се могао предвидети.

Ако посматрамо на дуги рок, глобална пандемија није нешто што се не може догодити, па у том смислу симулација последица и поступака у случају кризе оваквих размера би била и више него оправдана.

Међутим, ако посматрамо кораке предузете на краткорочном нивоу, прво жариште се појавило у Кини почетком ове године, а узимајући у обзир

глобализацију и међусобну повезаност свих учесника на међународном тржишту могло се врло лако претпоставити да ће се преношење ефеката из локалног жаришта врло брзо реализовати на глобалном плану, видимо да финансијске институције нису имале спреман одговор. Остаје нам да посматрамо на који ће се начин финансијски сектор прилагођавати новонасталим околностима током ове и наредне године, пошто постаје очигледно да се криза продубљује на све сегменте економије од банака се очекује да буду покретачи могућег опоравка.

1. Непредвидиви ризици

Ризици у пословању које није могуће предвидети имају огроман утицај на све економске субјекте. Често тај утицај није директно усмерен на само један сегмент тржишта, већ се посредно шири и повећава укупан ризик свих учесника. Поред оних очекиваних у непредвидиве ризикеспадају и они које свакодневно меримо одређеним индексима и надамо се да ће њихово појављивање ипак изостати: политички ризик, ризик од природних катастрофа, репутациони ризик, ризик ликвидности и многи други. За сваки од побројаних ризика, вероватноћа настанка није негативна, али није могуће ни одредити тренутак у коме ће се ризик манифестовати.

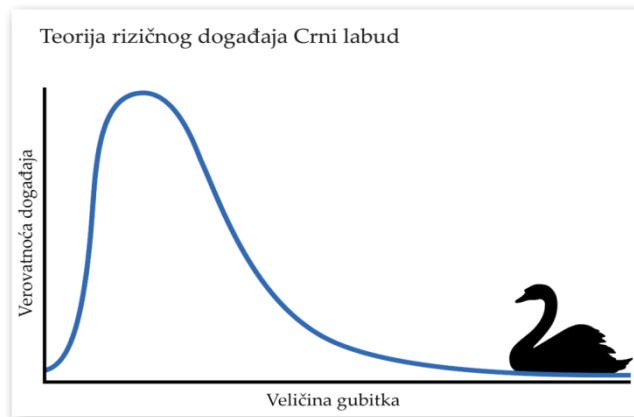
Све што нам преостаје је да симулацијом нежељеног ризичног догађаја одговоримо на све познате последице које се могу јавити. Морамо узети у обзир да, када наступи неки од непредвидивих догађаја, последице су обично много веће од претпостављених и по обиму и по врсти наступања.

Превентива је чини се најадекватнији одговор, односно обезбеђење оптималних услова да до конкретног ризичног догађаја не дође. Но, реалност савремене економије је таква да многе од непредвидивих догађаја нећемо моћи ни на који начин да предупредимо.

1.1. Теорија црних лабудова

Сада већ давне 2007. године Насим Николас Талеб нам је предочио теорију о изненадним и непредвидивим догађајима звану "Теорија Црних Лабудова". Иако је сама метафора стара много више од тринаест година, овај аутор је уобличио у сасвим нову димензију како би указао на далекосежне последице које произилазе из догађаја које је немогуће предвидети.

Овај термин се у годинама које следе користио да опише, према ауторовој дефиницији, све екстремне догађаје који су се десили као изненађења за посматрача, односно све догађаје који су довели до промена великих размера а нису се могле превенирати. У најчешће примере црних лабудова се убрајају: почетак првог светског рата, интернет, 11. Септембар у САД-у и сл. Заједничко за све догађаје који се могу окарактерисати као црни лабудови јесте то да их је немогуће предвидети уобичајеним статистичким методама, нити је могуће најавити њихов настанак.

Графикон 1. Теорија ризичног догађаја-Црни лабуд

Извор: Ризици у настајању-ехо црних лабудова, Банкарство 2016, Вол. 45

Сам творац теорије наводи три услова која један догађај мора испунити како би могао бити окарактерисан као црни лабуд. Прво, мора бити изненадан. Ништа од претходних догађаја не сме указивати на његову појаву, нити је могуће из историјске перспективе доћи до закључка да би се такав догађај могао десити. Друго, екстремно делује на све учеснике. Доводи до далекосежних последица по све, било да су оне позитивне или негативне. Треће, након његове појаве, могуће га је објаснити и предвидети околности које могу довести до поновне појаве. Имајући ово на уму, морамо да напоменемо да је свака употреба термина црни лабуд у оквиру политике управљања ризиком бесмислена. Политике управљања ризиком се фокусирају на начин за превазилажење познатих и постојећих ризика, где нема места за "црне лабудове". Савремена литература о финансијском менаџменту често појам црних лабудова поистовећује са ризицима који настају спонтано, променама у технологији и пословним циклусима, што није у складу са самом дефиницијом појма црног лабуда. За потребе објашњења значајног утицаја одређених догађаја, који су се могли предвидети и коју нису сасвим изненада настали је подеснији термин "бели лабудови", које и аутор теорије користи да опише догађаје који имају карактеристике црних лабудова али не испуњавају у потпуности критеријуме. Пандемија вируса COVID 19, свакако спада у категорију белих лабудова. Делом због својих огромних последица које се још увек читавају на глобалном нивоу, делом због чињенице да ју је било могуће предвидети али није било могуће одредити тренутак у коме ће такав догађај наступити. Још један дериват теорије црних лабудова је термин "сиви лабуд", који финансијски менаџери често употребљавају, а означава догађај са ниском вероватноћом појављивања и високим потенцијалом да утиче на структуру финансијског сектора. Један од сивих лабудова о којима се често чита јесте директни улазак компанија из области финансијских технологија у сектор финансија, који може имати далекосежне последице по банкарски сектор. Екстремни геополитички догађаји,

технолошка открића, генерацијска смена и оријентација зеленој економији су остали могући сиви лабудови који могу имати директни утицај на банкарско пословање и изложеност банака ризицима.

1.2. Финансијске технологије-ризици у настајању

Финансијске технологије би се могле дефинисати као иновативна решења за унапређење пословања финансијског сектора, било да је реч о финансијским институцијама или учесницима који нису део финансијског тржишта. Развој финансијских технологија до скоро се ослањао првенствено на финансијске институције и подршку компанија из сектора информационих технологија. Последње године карактерише појава великог броја компанија које нису из финансијског сектора а које развијају финансијске технологије намењене првенствено банкарским институцијама. Пример такве компаније може бити Финастра, међународна компанија са седиштем у Лондону која је прошле године у САД-у примила награду за најбољу употребу блокчејн технологије у финансијама. Иако је финансијски софтвер основни производ ове компаније, она успешно интегрише своје клијенте (банке) са крајњим корисницима путем разгранате мреже пословних партнера и неколико значајних аквизиција које су се догодиле у претходних неколико година. Позиционирање овакве компаније на тржишту и пружање алтернативног облика обављања међународног платног промета и међународног кредитирања, представља само по себи ризик за банкарски сектор. Уколико банке не одлуче да учествују у овом систему пословања на мрежи, отвара се питање времена када ће блокчејн технологија постати обавезна платформа за обављање пословања. Тада, банке које не буду имале капацитете да самостално имплементирају нове технологије ризикују да изгубе своје место на финансијском тржишту. Основна предност блокчејн технологије лежи у њеној транспарентности и могућности да се подаци користе у реалном времену. Немогућност промене једном унетих података је од немерљивог значаја за поступке управљања ризицима у финансијама. Са друге стране недавни напад на сервере компаније Финастра, када је иста из превентивних разлога морала све своје сервере на мрежи да привремено стави у стање мировања, говори о још увек великој рањивости нових технолошких решења и потреби да се заједничким ресурсима ради на унапређењу безбедности свих актера на тржишту. Поред унапређења пословања у финансијском сектору, постоји и велики напредак у примени нових технологија и нових образаца понашања привредних субјеката ван финансијског сектора, односно међу клијентима банака. Нове технологије прожимају све секторе друштва, а заједничке карактеристике им се огледају у промени начина финансирања и плаћања у међународним оквирима, а кумулативни ефекат је увећање неизвесности за инвеститоре и за саме учеснике у иновацијама. Инвеститори имају пред собом тежак задатак, на који начин вредновати економску оправданост данашњег улагања у сектор пред којим се налазе структурне промене у пословању. Да ли ће те промене бити позитивне и у којој мери ће променити досадашњи модел остваривања приноса, инвеститори

морају самостално да процењују. Сведоци смо да се мноштво делатности мења и да се дигитализација пословања уводи у "нормалне" пословне токове. Упоредо да тим променама дешавају се и изненадни догађаји, па тако у последње времесве чешће срећемо проблем "цурења података" који је до те мере постао велики да је на велика врата уведен Закон о заштити података о личности. Тенденције законодавних органа у свету су свакако да се подаци о личности ставе у надлежност и власништво појединаца. Међутим ово би могло да обесхрабри финансијске институције у процесима дељења података о својим клијентима што би имало значајне ефекте на управљање ризицима унутар сваке банке појединачно. Ако замислимо да би уз помоћ неке финансијске технологије било поједностављено дељење информација о клијентима, свака банка би имала равноправну шансу да ценовно одговори на потребе клијента и у складу са сопственом кредитном маргином коригује износ приноса. Крајњи ефекат би био утицај на укупни принос, који би сигурно бележио пад. На Балкану тренд увођења финансијских технологија и промена у финансијском сектору иде нешто спорије, али је светска пандемија послужила као окидач за тренутно увођење новина које би се у редовним плановима реализовале много касније. Евидентно је да се понашање корисника финансијских услуга мења, и да ће неке од постојећих промена у понашању одомаћити након пандемије. Бесконтактно плаћање, виртуелна банка, онлине плаћања су само неки од сегмената пословања који ће постати "нормални" у наредном периоду, а сада су резервисани само за млађе генерације и технолошки образоване појединце и компаније.

2. Стратегије управљања непредвидивим догађајима

Основна карактеристика црних лабудова јесте њихова атипичност, односно немогућност предвиђања њиховог јављања. Ово говори да не можемо креирати стратегију за управљање нечим што не можемо ни замислити као могући исход. У психологији постоји термин "касно увиђање" који говори о људској природи и потреби да за све појаве из прошлости пронађе образац настајања, који не мора увек бити у складу са чињеницама које су заправо довеле до настанка неког догађаја. Накнадно је могуће објаснити мноштво негативних и позитивних појава кроз историјску перспективу и проналажење узрочно-последичне везе. Међутим, самоувереност коју имамо у објашњавању изненадних догађаја, често може заварати и довести до тога да прави узроци који су довели до тих догађаја никада не буду откривени. Аналогно овом закључку, трговци на берзи уколико превише верују сопственим способностима да одаберу финансијске инструменте, а мање се ослоне на анализирање свих спољних чинилаца који утичу на промене и волатилност финансијских инструмената, могу сносити значајне губитке у свом пословању. Превише оптимизма и самоуверености у модерним финансијама делују у најмању руку неозбиљно. Једном речју, одређена и дефинисана стратегија за управљање непредвидивим догађајима није могућа, могуће је унапређење постојећих стратегија за ублажавање ефеката које би имале промене са снажним утицајем на сектор. За сектор банкарства и

стратегије прављања ризиком у банкарству, важе иста правила. Потребно је предузети све оне радње које се предузимају код изложености било каквој врсти ризика и то од првог корака па до крајњег праћења ризика и ефеката које оставља на пословање банака. Стрес тестови су се показали као подобан начин за мерење осетљивости банкарског сектора на екстерне факторе који прете да озбиљно угрозе пословање банкарске индустрије. Изненадни догађаји који имају јак утицај на цело друштво, имају увек две стране медље. Из тог разлога стратегије за управљање ризиком непредвидивих догађаја можемо сврстати у превентивне, где ће акценат бити на превенцији и ублажавању негативних ефеката које неизвесност појаве има, и у мере за препознавање нових шанси и могућности које промењене околности на тржишту доносе. Препоручени процес превазилажења финансијског ризика у банкама може се поделити у пет фаза:

- Утврђивање извора ризика
- Процена величине ризика
- Процена утицаја изложености на пословну и финансијску стратегију
- Процена компетенције за самостално спровођење програма заштите
- Избор одговарајућих инструмената за превазилажење финансијских ризика.

Први корак је утврђивање финансијске изложености. Дакле, идентификујемо економске факторе који узрокују ризик. Такође одређујемо правац изложености: да ли изложеност валутном или каматном ризику побољшава или погоршава пословне резултате банке. Процена величине ризика даје нам податке о осетљивости банке на одређени ризик. Симулацијом се брзо могу утврдити последице ризика у условима незаштићене изложености. Трећи корак је процена утицаја изложености на пословну и финансијску стратегију. Неопходно је утврдити зашто има смисла покривати ризик и идентификовати корисност управљања ризиком за банку и њене партнере. Процена способности банке да самостално креира механизме за заштиту од ризичног догађаја требало би да се изврши према најстрожим критеријумима, узимајући у обзир међусобну повезаност и изложеност осталих банака унутар финансијског система, са посебним акцентом на домино ефекат који се јавља у периодима кризе.

Последња активност која ће се спровести у процесу управљања ризиком је избор одговарајућих инструмената. Предност стандардизованих инструмената је њихова ликвидност, док је слабост њихова неприлагођеност потребама које произилазе из специфичне пословне ситуације: зрелост, вредност заштићеног пословања, трошкови итд. Управљању ризицима банке би ипак требало да приступају рационално.

Превелики акценат на управљању ризичним догађајима, чија вероватноћа појаве није тако велика и стављање осталих сегмената пословања банке у завиштан положај у односу на одељење за управљање ризиком могу такође имати негативне последице на пословање. Ризик меримо јачином његовог утицаја и вероватноћом настанка, док појам неизвесности има квалитативне особине. Правилно управљање ризицима за које је вероватноћа појаве извесна и могуће је измерити у одређеној мери, представља најбољу припрему банке за суочавање

са негативним последицама изненадног догађаја. Уколико банкарско пословање одржавамо на здравим финансијским основама, изложеност укупном ризику сводимо на минимум, можемо очекивати да ће одговор на непредвиђене околности такве банке бити бољи у односу на банке које се у редовном пословању излажу превеликим ризицима.

2.1. Банкарски сектор и пандемија COVID 19

Банкарски сектор је пандемијом вируса COVID 19 погођен на више начина. Пре свега, за разлику од претходне финансијске кризе која је проистекла из самог сектора, и пре свега се односила на финансијске институције и њихову угроженост, пандемија утиче једнако на читаве економске системе. У зависности од развијености земље интензитет утицаја се разликује. Међусобна повезаност учесника на глобалном тржишту има тенденцију да утицај изједначи, међутим већ сада је очигледно да ће земље у развоју имати много веће последице него развијене земље.

Проглашењем пандемије, и увођењем ригорозних мера у начину функционисања друштва, пре свега затварањем читавих система, и банке су морале да изврше прерасподелу секторских надлежности и промене начин дотадашњег пословања. Велики број запослених је упућен на рад од куће, пословање у оквиру пословница се значајно изменило имајући на уму емпијолошке препоруке. На даље, структура услуга које банке пружају се изменила у складу са променама у понашању клијената. Трансакционо банкарство је преузело примат у односу на све друге сегменте пословања. Законодавна тела су затим понудила подршку опоравку привреде и санацији негативних утицаја које су епидемијолошке мере имале на пословне субјекте у претходном периоду, а банке су добиле улогу модератора тих мера. Дигитализација је у овом случају показала свој потпуни потенцијал. Мере на глобалном нивоу су се фокусирале на одржавање постојећих радних места, па је велики број мера усмерен управо на зараде запослених.

У Србији је обезбеђена накнада зараде у форми директних давања послодавцу на наменски рачун. Целокупна процедура је обављена онлине, преко пријаве послодавца за мере до могућности преноса новца на рачуне запослених електронским путем. САД су такође пружиле подршку у форми ППП (Paycheck Protection Program) зајмова, са могућношћу отписа дуговања. Максимални износ зајма је 25.000 \$, а према извештајима банке Wells Fargo за мање од две недеље је одобрено преко 150.000 кредита.

Преко 80% корисника ових кредита су привредни субјекти са 10 и мање запослених. Велику улогу у администрацији мера путем рачунарства на мрежи у САД-у одиграла је управо компанија Финастра која је одговорна за брзу имплементацију и реализацију кредитних аранжмана. Ова дешавања нам говоре у прилог брзим трансформацијама унутар финансијског система, које могу бити од значајне користи целој привреди. Замислимо да је у условима пандемије сваки корисник кредита морао лично да оде у пословницу банке са претходно

припремљеном документацијом како би поднео захтев за кредитни аранжман. У епидемиолошким условима какви су данас на снази поступак би трајао много дуже, а помоћ која би стигла накнадно не би имала ни приближан ефекат на очување радних места.

3.1 Промене у пословању

Промене које је изазвала пандемија представљају само окидач да се трансформација финансијског система деси брже од очекиваног. Измештање пословања и гашење пословница су сада извеснији него икада раније. Промене које пандемија изазива у међународним токовима, пре свега у промету роба и услуга, промени понуде и потражње и изменама у начину пословања привредних субјеката индиректно погађају и банкарски сектор.

Дигитализација је постала услов за успешно пословање у оваквим условима. Банке морају да обезбеде инфраструктурне и кадровске капацитете да дигитализацију пословања спроведу на најбољи начин. Сада се чини, више него раније да ће се банкарска индустрија још уже профилисати на оне банке које успевају да се прилагоде непредвидивим догађајима док друге чекају да пандемија прође и да тек онда сумирају последице које је њихово пословање претпрело. Смањење броја запослених ће се наставити само ће обим радних места која се гасе бити много већи услед последица пандемије, него услед последица технолошке трансформације.

У измењеним околностима поновни раст НПЛ кредита је ризик који вреба иза угла, и уколико банке не приступе на време реструктурирању постојећих кредитних аранжмана и изналажењу начина да превазиђу период неизвесности, изгледи за увећањем проблематичних потраживања су велики. Кредитни раст ће бити неопходно одржавати на одговарајућем нивоу, али се из вида не сме изгубити кредитни ризик и адекватно вредновање пласираних средстава према начину обезбеђења. Овде се називу два сценарија.

Први где банке могу услед релаксације каматних стопа од стране монетарних власти, и евентуалног повећања новца у оптицају емисијом ХоВ, релаксирати своје кредитне услове па настале губитке покушати да покрију из новог кредитног раста. Други, пожељнији сценарио, подразумева наставак кредитирања али под значајно ригорознијим критеријумима него што је то данас случај, на тај начин би се здравим привредним субјектима омогућио приступ средствима, а ризик од ненаплате свео на минимум. Да ли ће им у томе помоћи компаније из сегмента финансијских технологија, или ће банке самостално развијати сопствене механизме остаје да видимо.

3.2 Безбедност и сигурност

Пенетрација дигиталних технологија кроз све секторе и индустрије мења понашања свих учесника. Банке се у имплементацији нових технологија, пре свега рачунарства на мрежи, суочавају са двоструким изазовом. Потребно је

образовати људске ресурсе унутар саме институције, али је такође потребно образовати и кориснике финансијских услуга. Увођење стандарда за целокупну банкарску индустрију је први корак, који треба да обједини технолошке и безбедоносне стандарде у примени нових технологија и да олакша коришћење нових технологија самим корисницима.

Теоријски постоји могућност да све што је "на мрежи" буде предмет сајбер напада, међутим ако погледамо инфраструктуру мреже и сигурносне протоколе видимо да механизми заштите постоје. Банкарска индустрија ће у наредном периоду доста пажње морати да посвети едукацији својих клијената како они сами не би били мета хакерских напада, и како би предузимали све потребне мере да заштите сопствена средства.

Овде можемо закључити да улога банака у предстојећој технолошкој трансформацији има велики значај за читав економски систем. Бесконтактна плаћања, трансформација платног промета у инстант плаћања 365 дана у години, банкомати који пружају потпуну подршку привреди су неки од постојећих трендова који имају потенцијал да замене пређашње обрасце у складу са променама у навикама корисника финансијских услуга. Пословнице банака ће свакако наставити са пословањем и у будућности, али ће виртуелно банкарство постати уобичајено и готово обавезно за сваку банку.

Глобална пандемија је како видимо убрзала постојеће промене али је пред банкама које нису отпочеле поступак технолошког унапређења јако неизвестан период. Под великим притиском се налазе и банкарски системи земаља у развоју, где инфраструктура није довољно развијена и нема потребних услова да се трансформација привреде догоди на адекватан начин. Посебан изазов представља безбедност и сигурност свих учесника пред којима су значајне промене у наредним годинама.

ЗАКЉУЧАК

Непредвидиви догађаји, који се могу окарактерисати као црни лабудови су нам показали да многим од ризика у финансијском сектору не можемо адекватно управљати. Ризик и неизвесност су два термина која не би требало једнако вредновати. Управљање ризицима у банкарству у условима неизвесности би требало бити на темељима досадашњих проверених политика за управљање ризиком.

Прилагођавање је неопходно али у оној мери која обезбеђује оптималне резултате и на страни одржавања постојећих образаца пословања и на страни суочавања са неминовним изменама. Пред банкама је задатак да буду носиоци трансформације финансијских система, а уколико ту шансу не искористе врло је могуће да компаније из сегмента финансијских технологија препознају значај садашњег тренутка и преузму улогу покретача великих промена.

Безбедност и сигурност финансијског система представљају темеље на којима ће почивати дигитална економија у будућности. Банке у том контексту треба посебну пажњу да посвете едукацији запослених заједно са едукацијом корисника банкарских услуга, јер је постало очигледно да ризик појединца лако може да се пренесе на остале учеснике у дигиталном свету. Глобална пандемија нам је показала у првим месецима текуће године, како економски системи функционишу у условима високог ризика и неизвесности, а рецесија на глобалном нивоу је очекивана последица оваквих догађаја. Такође смо видели да државне мере проведене правовремено кроз финансијске институција уз подршку финансијских технологија могу бар привремено ублажити негативне ефекте новонасталих догађаја. Релаксација монетарне политике иде у корист банкарском сектору на глобалном нивоу, а на самим банкама је да своје пословање ускладе са најстрожим принципима за умањење изложености сопственог пословања, јер најмање што нам је сада потребно је нестабилан финансијски систем.

Увећан кредитни ризик је нешто што банке очекује у наредном периоду, а године након финансијске кризе из 2008. године могу бити опомена како се од стране банака, али и од стране монетарних власти, треба управљати растућим ненаплативим потраживањима.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Bank of International Settlements, Committee on Payments and Market Infrastructures, (2017). Distributed ledger technology in payment, clearing and settlement: An analytical framework. Report. Basel Switzerland. 2-2017
- [2] Brajković, A., Radoman A., (2015) Bihevioralne financije i teorija crnog labuda, Oeconomica Jadertina, Sveučilište u Zadru.
- [3] International Risk Governance Council(IRGC), Guidelines for Emerging RiskGovernance, Geneva, 2015, www.irgc.org
- [4] Morgan Sytanley, (2016). Global insight: Blockchain in banking: disruptive threat or tool?. Morgan Stanley Global insight, April 20. p.28.
- [5] Matić, V. (2016). Rizici u nastajanju-Eho crnih labudova, Časopis Bankarstvo, vol.45 br.4., UBS
- [6] Taleb, N. (2007). The Black Swan - The Impact of the Highly Improbable, Random house, New York.
- [7] Taleb, N. Read, R. Douady, R. Norman, J. and Bar-Yam, Y. (2014). The Precautionary Principle:Fragility and Black Swans from Policy Actions. Extreme Risk Initiative, NYU School ofEngineering, Working Paper Series.
- [8] Taleb, N. N., Goldstein, D. G., & Spitznagel, M. W. (2009). The six mistakes executives make in riskmanagement. Harvard Business Review, 87(10), 78-81.
- [9] Regional Economic Prospects (2020), COVID-19: From Shock to Recovery, EBRD.

SUMMARY

With the development of technology, and especially financial technologies, the number of risks that banks face is rapidly increasing. Some of those risks belong to group of predictable, while others not, and for them is often used term Black Swan to emphasize the magnitude of unexpected event with large consequences. Alongside, we have the term emerging risks which is used more and more often and describes risks that arise from new technologies and transformation of global economy into digital. In this regard, banks and other financial institutions face a major challenge in terms of how risk will be managed in the future. This year's pandemic should clearly show us how financial institutions have so far prepared for unforeseen events of global proportions, because according to the authors of the black swan theory, the COVID 19 virus pandemic does not meet the criteria to be called a black swan. Managing risk strategies should be improved in order to meet higher criteria for evaluating exposure of the banks. Credit risk with very possible higher level of NPL's can be seen as problem that will enter the banking sector after the pandemic is over. It remains for us to observe how the financial sector will adapt to the new circumstances during this and next year, as it becomes obvious that the crisis is deepening in all segments of the economy and banks are expected to be drivers of possible recovery. Banks also have the crucial role in implementing safe and protected environment for changes to come in order to keep the leading role within financial system, other way they will face increased competition from Fin Tech companies.